

19. DOKUMENTUM

Ignotus:

SOMMÁZAT

Forrás: Magyar Hirlap, 1936. július 12.

– részletek –

*

1. Az volt itt megírva május 17-én¹⁶² a kárvallott négusról, hogy ments Isten csúfolni, amért rossz lóra fogadott, mikor az angol pacifizmustól beugratta magát a háborúba, ahelyett, hogy kiegyezzek az ellenséggel, megmentse — mert még lehetett volna — a veszett fejsze nyelét, s hozzá még jól be is aranyoztassa, mit az ellenség bizonyára nem sajnált volna a tíz milliárdból, amennyijébe enélkül a háború került. Ez itt nem volt értesülés, csak következtetés — azóta azonban megjelent Abesszinia volt földművelési miniszterének, majd római követének, Afaworknak egy nyilatkozata, mely szerint a négus elejével hajlandó lett volna egymilliárd líráért, mit felében gazdasági befektetésekre fordított, felében politikai tartalékul tett volna el, országából tetemes részeket átengedni Olaszországnak. A volt követ nem mondja meg, hogy ez akkor mért maradt abba, de az okára nem nehéz visszakövetkeztetni most, mikor a négus ahol teheti: Londonban úgy, mint Genfben, s mint a rossz lelkiismeret, s mint aki tudja, hogy ki-ki annyit ér, amily kellemetlen tud lenni s mint akinek elszámolnivalója van: orra alá dörgöli magát Angliának, s pénzt kér a népszövetségtől, s pénzt koledál a londoni uccákon. Két szék közt esett, nyilvánvalóan, pad alá e különben okos ember, kiről az is meg volt ugyanakkor itt írva¹⁶³, hogy viszont vérkönyveket sími sorsán is túlzás, minekutána — mint eredetileg egy törzsfő, ras Tafari nevű, a többi közt — behízelegte, belopta, beszerette, a végén sokszorosan begyilkolta magát a négusságba, s ilyenül koronáztatta magát 1930-ban Hailé Szelasszié néven abesszin császárrá. Ez adatok akkor, többé-kevésbé virágnnyelven, az egész világsajtót bejárták — demokrata, pacifista és szankcionista újságokat, például prágaiakat is — és schol megcáfolva nem voltak. Ide viszont nem kajánságból írtak, csak tárgyias figyelmeztetésül, hogy az afrikai nagyúrnak esete mégsem ugyanaz, mint volt, mondjuk, a jóra való Krüger apóé, mikor ezt viszont az angolok

¹⁶² Kadosa Marcell cikke „A sir, hol nemzet süllyed el...” címmel. In: Magyar Hirlap, 1936. május 17.

¹⁶³ Utalás Ignotus előző írására („Négyezer-toma kává”).

zargatták volt el fegyverrel az ő hű búr népe éléről...¹⁶⁴ s nem a rablóitizenhetedik vagy tizennyolcadik században, hanem a szociális huszadik század elején! Én különben Krüger apót sem igen sajnáltam akkor — s hogy mily igazam volt, kitűnt már tíz évre rá, mikor ezek az erőhatalommal s önrendelkezési joguk lobogó megsértésével leigázott bírók a világháborúban leglelkesebb támaszi lettek a zsarnok Angliának. S hogy a Hailé Szelasszié esetében a szkepszis meg kivált nem volt magános gonoszság, az kiviláglott a cikk után egy héttel, mikor: nem holmi olasz és fasiszta lap, hanem a jó angol „Evening Standard” írta meg, hogy „Hailé Szelassziének soha semmiféle joga nem volt Abesszinia trónjára¹⁶⁵ — a sok zabolátlan abesszin törzs sohasem fogadott hűséget a dinasztiaának, s ez az országban oly kevésbé tudott rendet tartani, hogy éppen Anglia ellenezte volt Abessziniának a népszövetségbe való felvételét. Most az események a trónvesztett bábút leseperték a sakkasztalról, de nagyon sajnálni nem kell: magánvagyonra meghaladja az ötmillió dollárt. Szánni mindenesetre izlés dolga — de még így is csak ésszerű korlátok közt...” Így, mondom, egy angol, tehát abesszinpárti lap¹⁶⁶ — Hailé Szelasszié körül ezek szerint ugyanúgy nem forog, vagy forgott az abesszin ügy, ahogy például a Tiszavidék ügye, függetlenség, önrendelkezési joga nem forgott volt Rózsa Sándor körül, ki egy darabig a vidéknek, legalább is országútjainak, bár koronázatlan királya tudott lenni. Angliának lehet kellemetlen, s minden joga megvan, hogy kellemetlen legyen neki, ha a franciák mellé most már egy másik európai nagyhatalom is odacövekkelődik Afrikába versenytársául. Ha tud ez ellen tenni s talál hozzá segítséget: bolond volna, ha nem tenné, s

¹⁶⁴ Az angol—búr háború 1899—1902 között zajlott.

¹⁶⁵ Hailé Szelasszié trónra kerülése európai szemmel nézve valóban kissé szokatlan módon történt, de az az állítás, hogy nem volt joga a trónra, nem állja meg a helyét. Az 1909-től uralkodó Jaszut 1916-ban az antant-hatalmak megfosztották trónjától. 1917-ben szokatlan módon egy nőt koronáztak meg, Zauditut, aki egyáltalán nem volt alkalmas az uralkodásra. Ezért egy régenst állítottak mellé, *rasz* Tafari Makonnet, aki azonban úgy tekintett önmagára, mint trónörökösre, így 1928-ban előbb királlyá (*negusz*), majd a császárnő halála után, 1930-ban császárrá (*negusz nagaszfi*) koronáztatta magát Hailé Szelasszié néven (melynek jelentése ‘a Szentháromság Ereje’). Etiópiában sohasem volt oly módon meghatározva az öröklés rendje, mint az európai dinasztiák esetében, így, miután Zauditu meghalt, *rasz* Tafari joggal tartott igényt a trónra. 1936-ban Magyarországon minderről egyetlen egy korrekt cikk jelent meg, s az sem véletlenül. A londoni emigrációban élő Menczer Béla (mellesleg Jászi Oszkár sógora) kapcsolatban állt a szintén emigráns etióp kormánnyal, így első kézből származó információkkal szolgálhatott. Menczer Béla: *Mi az igazság a négusról és Etiópiáról?* In: *Századunk*, 1936. pp. 360–367.

¹⁶⁶ Korántsem volt minden angol vagy angol lap „abesszin-párti”.

nem élne vele. De az örök igazságnak, s a népek s pláne az abesszinok önrendelkezési jogának, hagyományának s hajlandóságának s az olaszoktól való fenyegetettségének ehhez épügy nincs köze, ahogy teszem Zápolyáék sem a jobbágyok tulajdonát, önrendelkezési jogát, hagyományos hajlandóságát s patriarkalizmusát védték, mikor Dózsa Györgyöt tüzes trónusra ülterve akadályozták meg abban, hogy a hű magyar népnek urain való csüggését, ősi megszokását, s hagyományos hajlandóságát megzavarja. Demokrata s antifasiszta szívnek lehet fölötte fájdalmas — aminthogy az is —, hogy az abesszin rabszolgák felszabadításának, az abesszin föld föltárásának, egy az angolok búrföldi s századeteji civilizatórius benyomulásához hasonló, vagyis egyszerre önző és közérdekű mai vállalkozásnak sikere s jogcíme most, Olaszország révén, a fasiszmus tekintélyét s hatalmát gyarapítja. De ezt emiatt megbélyegezni, s pacifizmus, humanizmus s a népek önrendelkezési joga címén visszacsinálni akarni: amily kilátástalan s neveléses, olyan gyűlöletes is volna — ahogy tessék csak visszagondolni rá, mit szöltk 1813-ban és 1815-ben a francia parasztok — a királyhű Vendée is —, mikor a restauráció a tulajdon szentsége nevében csinálta vissza a nagy forradalom földosztását — s mit ugyanez években a német Rajnavidékek, mikor a megint erőbe kapott német fejedelmek nemzeti önállóság s ősi jogfolytonosság címén törölték el ott a polgári szabadságokat, miket az odavaló lakosok a bitor idegentől, Napoleontól, kaptak volt! Bizonyára nem marad nyom nélkül a lelkekben, hogy míg a vagy hatvan évig hatalmon volt olasz liberalizmusnak s alkotmányosságának nem sikerült a legnagyobb nemzeti és szociális kérdésükre, a gyarmatira, megszerezni a feleletet, a fasiszmusnak sikerült. Ez azonban nem a liberalizmuson s az alkotmányosságon mult, hanem a liberalizmus s az alkotmányosság gondolatlanain s kapkodóin, kik a dolgot a rossz végén fogták meg s készületlen vágtak neki. Ha Cavour az ő dolgát annakidején így végezte volna, az olasz egység ma sem volna meg (...).

2. (...) Visszatérve az abesszin-ügyre: 1930 május 30-án volt itt, tehát hat év előtt a Magyar Hírlap-nak ugyanc helyén, megírva, hogy:

...Olaszország, mely a munka s a kenyér jogán követel helyet és egyenlő jogot Afrikában, , fasiszta s imperialista létére is szocialistább, mint... akik a gyarmatosítás világszociális problémáira csak pacifista kenetességekkel tudnak felelni. Nehéz átlátni, hogy az indus maharadszák s a néger vagy az arab törzsfőnökök, de viszont, ahol úgy fordul, a francia rezidensek a az angol vicekirályok mért volnának kímélni valóbbak, mint voltak 1789-ben a francia, 1917-ben

az orosz arisztokraták.” Ez is osztályharc, s amíg megvívva nincs, addig a világbéke époly utópia, mint az egyes országokon belül a társadalmi...

Ez volt a diagnózis — s baloldali és demokrata diagnózis! — mondom, már hat évvel ezelőtt, s e percben már ez az álláspontja a francia szocialistáknak, sőt a kommunistáknak is. Igazsággal még azt is hozzá kell tenni, hogy tavaly szeptemberben, mielőtt Mussolini megkezdte a háborút, de még háború közben is, karácsonytájt, a Laval—Hoare-terv napjaiban, Olaszországot meg lehetett volna győzni az abesszin-ügy békés elintézése felől, különben egy angol miniszter, éppen Hoare, nem kötötte volna hozzá állását.¹⁶⁷ Ami pedig a pacifizmust illeti s azt a tételt, mi itt most két hete volt kifejtve, hogy „a háborút csak úgy lehet elkerülni, ha megkockáztatják”: azóta a „Times”-ban, tehát az angol közvélemény főtölmácsában jelent meg egy levél, s e levélben az a mondat, hogy „azzal, hogy megszökünk a háború kockázata clől, még nem kerültük el a háborút!” — s e levélnek írója lord Hugh Cecil, közel atyjafia a nagy pacifista, lord Robert Cecilnek.¹⁶⁸ Lehetetlen, hogy a pacifisták, demokraták és liberálisok, szocialisták, népszövetségiiek s antifasiszták — lehetetlen, hogy akik a baloldalon még gondolkozni tudnak és mernek — s legyenek bár érdekükben ért angolok vagy szívükben talált olaszok —, föl ne vessék magukban a kérdést, hogy miért hogy e szent eszmék, ez örök igazságok, és, ami a népszövetséget illeti, evégre meglelt intézménye, végre elért vívmánya az emberiségnek, ebben az abesszin ügyben oly teljesen tehetetlenek voltak, oly tökéletes vereséget szenvedtek? Ezek az igazságok nem volnának igazak? Ezek az eszmék nem volnának életrevalóak? Ez az intézmény nem volna e világbóí való? Nem, kérem: csak nem illettek erre az esetre! Csak nem lehetett az esetet gépiesen, egyénítés, átgondolás és végiggondolás nélkül a kaptafájukra húzni! Az abesszin ügy az angoloknak lehet keserves, a baloldalnak lehet fájdalmas, de baloldali jelszavásával épúgy nem lehetett megbirkózni vele, ahogy szedőgéppel nem lehet vasutat vontatni. Béke, szabadság, jog, igazság: örök törvényei az emberi boldogulásnak. De azt csak Isten teheti, hogy principiumait egyszer s mindenkorra útnak ereszi, azontúl nem nyúl beléjük, mert dolgoznak maguktól —: az embereknek minden nap új kézzel kell kezükbe venniök az ő emberi principiumaikat, s

¹⁶⁷ I.d. a 9. dokumentumot!

¹⁶⁸ Cecil, Lord Hugh (sz. 1869): híres angol politikuscsalád sarja, mérsékelt konzervatív alsóházi képviselő. Elsősorban egyházi ügyekkel foglalkozott. Bátyja, (tehát nem „atyjafia”, mint Ignótus írja) Robert Cecil (sz. 1864) háromszor volt brit miniszterelnök, a népszövetségi Alapokmány egyik megalkotója. Szorgalmazta az Olaszország elleni szankciók szigorítását. 1937-ben béke Nobel-díjat kapott.

ha rosszul fogták meg őket, nincs joguk mögéjük bújni, s önnön élhettlenségük árnyékát ezekre vetetni. Baloldalnak lenni ma külön felelősség. Baloldalnak lenni ma háromszorosan kötelez: kötelez életre, kötelez halálra, de kötelez kivált tehetségre. Ha azt mondtam rólad, liberálisról, hogy szamarat tettél, akkor ne tépd a szád, hogy én a szabadságot mondtam szamárságnak, hanem hints hamut a fejedre, hogy fejtelenségeddel a szabadságot hoztad szégyenbe. Megint nem én mondom, megint angol ember írja, baloldali, a pacifista Norman Angell¹⁶⁹, hogy „jóvá lehet tenni hibát s örületet, jóvá lehet tenni még a bűnt is, csak a fejtelenséget nem lehet jóvátenni”. Fejtelenség volt a szent eszínéket, az örök igazságokat, a baloldali gondolatokat az abesszin ügyben engageálni, s ezzel jóvátehetetlenebb volt hibánál, örületnél, még bűnnél is. Homérosz alhatott néha s lehetett vak, de a baloldal embere ma vártán áll, s főbe kell lőni, ha elszundított s nem látott tovább az orránál.”

¹⁶⁹ Norman Angell (sz. 1874): angol író és újságíró. 1933-ban béke Nobel-díjat kapott.